

บทที่ 6

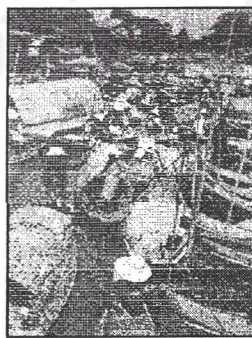
สรุป และเสนอแนะ

ในปัจจุบันการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ดำเนินควบคู่ไปกับกิจกรรมเศรษฐกิจในระบบ (Formal Sector) การที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปด้วยดีนั้น ไม่เพียงแต่มุ่งที่จะพัฒนาและส่งเสริมการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจในระบบเท่านั้น แต่ควรที่จะพัฒนาและส่งเสริมการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบด้วย เนื่องจากการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบนั้นถือเป็นอาชีพของคนจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้นหากคนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับการสนับสนุนในการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดรายได้ ก็จะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

6.1 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบกับรูปแบบการพัฒนาเมือง

เนื่องจากแม่น้ำลำคลองเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในอดีต บ้านเรือน การคมนาคม นันทนาการและการละเล่นต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าขายก็ต้องอาศัยแม่น้ำลำคลองเป็นหลัก เมื่อเกษตรกรได้ผลผลิตออกมา ก็จะนำผลผลิตเหล่านั้นบรรทุกใส่เรือมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในสถานที่ที่มีการนัดกันไว้ ก่อให้เกิดเป็นตลาดถาวรบริเวณริมคลองสำคัญๆ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นตามบริเวณปากคลองหรือบริเวณจุดตัดของคลองซอยต่างๆ

“ตลาดน้ำ” เป็นชื่อเรียกแหล่งค้าขายสินค้ากันในท้องน้ำโดยอาศัยเรือเป็นพาหนะ แต่เดิมนอกจากจะเรียกนัดแล้วยังมีชื่อเรียกกันว่าตลาดเรือหรือตลาดท้องน้ำและในที่สุดก็กลายเป็นตลาดน้ำ

ภาพที่ 6.1 แสดงการค้าขายในตลาดน้ำในอดีต

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4-5 ได้มีการพัฒนาการคมนาคมทางบกมากขึ้น โดยมีการสร้างถนนหลายสาย ทำให้การขนส่งทางบกสะดวกมากขึ้น ถนนจึงได้เข้ามามีบทบาทแทนแม่น้ำลำคลองมากขึ้นทุกที ส่งผลให้การตั้งถิ่นฐานขยายตัวห่างไกลจากแม่น้ำลำคลองโดยเกาะกลุ่มตามถนน แหล่งการค้าการบริการก็มีวิวัฒนาการไปตามการขยายตัวของการตั้งถิ่นฐานเช่นกัน ตลาดและร้านค้าที่เรียกว่า “ตลาดบก” จึงปรากฏหนาแน่นตามริมถนนและกระจุกตัวเป็นย่านการค้าที่สำคัญๆ ส่วนรูปแบบการค้าก็เปลี่ยนแปลงไปมากจากเรือเร่ในลำคลองเป็นแผงลอยริมถนน โดยอาศัยกระบุง, กระจาด หรือสาแหรก เป็นอุปกรณ์ในการค้าขาย รถลากที่เป็นบริการทางด้านการขนส่งก็กลายเป็นพาหนะในการเดินทางของผู้คนที่สำคัญบนถนน

ปัจจุบันการพัฒนาเมืองโดยมีถนนเป็นตัวนำ ได้ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานรวมไปถึงลักษณะการประกอบอาชีพของผู้คนเป็นอย่างมาก การค้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นนัดทางเรือตลาดน้ำ ที่เป็นเสมือนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสังคมในสมัยนั้น ต้องเปลี่ยนมาเป็นการอาศัยพื้นที่ริมถนนในการขายสินค้าและบริการ หาบเร่-แผงลอย, ตลาดนัด ที่วิวัฒนาการมาจากเรือเร่รถจักรยานยนต์รับจ้างที่มีรูปแบบมาจากเรือจ้าง ซึ่งในปัจจุบันกิจกรรมที่มีพื้นฐานและรูปแบบมาจากอดีตได้ถูกเรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่าเป็น “การประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ”

ในปัจจุบันหากเรามองลักษณะความสัมพันธ์ของรูปแบบการเกิดการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบเหล่านี้กับพื้นที่เมืองที่มีการพัฒนาไปตามแนวถนน (Ribbon Development) เช่นในพื้นที่ศึกษา จะทำให้สามารถทราบได้ว่า เมื่อเมืองมีการขยายตัวเนื่องจากความสะดวกของการคมนาคมทางถนน ศูนย์กลางทางการค้าที่เคยหนาแน่นอยู่บริเวณจุดตัดของคลอง ก็จะเปลี่ยนมาเป็นระบบศูนย์กลางที่ขึ้นอยู่กับการคมนาคมทางบกคือถนนตามลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ไม่ว่าจะเป็นศูนย์กลางหลักทางด้านพาณิชยกรรมริมถนน ศูนย์กลางที่เกิดจากการเป็นจุดตัดและจุดเชื่อมของถนน รวมไปถึงศูนย์กลางระดับชุมชน ซึ่งศูนย์กลางต่างๆ เหล่านี้จะเป็นศูนย์กลางทางการค้าและการบริการที่เป็นตัวดึงดูดให้เกิดการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบขึ้น แต่ก็มีความมากน้อยของการประกอบกิจกรรมแตกต่างกันไปตามระดับของแต่ละศูนย์กลางจากการศึกษาจะพบว่า เมื่อการค้าและการบริการนอกระบบเหล่านี้ผันตัวเองจากการค้าขายบนท้องน้ำมาอยู่ริมถนนแล้ว ลักษณะของศูนย์กลางทั้ง 6 ประเภท ได้แก่ ศูนย์กลางทางด้านพาณิชยกรรม ศูนย์กลางที่เกิดจากการเป็นศูนย์รวมกิจกรรม (Node) ศูนย์กลางที่เกิดจากการเป็นจุดตัดของถนน ศูนย์กลางที่เกิดจากการเป็นจุดเชื่อมของถนน ศูนย์กลางระดับปากซอย และศูนย์ที่เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ นั้นจะก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบทั้งที่เป็นลักษณะการค้า เช่น หาบเร่-แผงลอยขายของ และที่เป็นลักษณะการบริการ เช่น รถจักรยานยนต์รับจ้าง

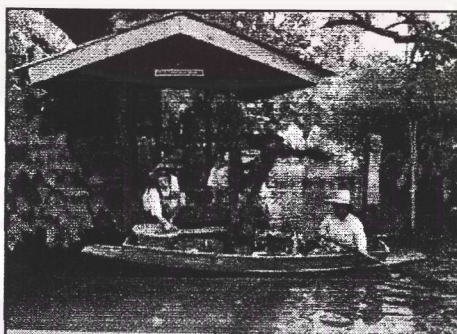

ภาพที่ 6.2 แสดงความหนาแน่นของการค้าขายทางน้ำในอดีต

ภาพที่ 6.3 แสดงความหนาแน่นของการค้าขายริมถนนในปัจจุบัน

ภาพที่ 6.4 แสดงการค้าขายทางน้ำที่ยังพอหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน

6.2 สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาได้ทำการแบ่งประเภทของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบจากการสำรวจการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบจำนวน 4,625 ราย ในพื้นที่ศึกษาโดยอาศัยแนวความคิดที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งสามารถแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ 1. กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการค้า คิดเป็นร้อยละ 50.08 ของจำนวนการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบทั้งหมด และ 2. กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการบริการ คิดเป็นร้อยละ 49.92

โดยกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการค้านั้นการได้มาในตัวตนค้าเพื่อการจำหน่ายส่วนใหญ่ผู้ค้าจะรับสินค้ามาเพื่อทำการจำหน่ายโดยไม่ต้องทำการผลิตเอง และอีกส่วนหนึ่งผู้ค้ามีกระบวนการผลิตสินค้าเพื่อนำมาจำหน่ายเอง ซึ่งทั้งสองส่วนนี้จะมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการบริการสามารถแบ่งลักษณะของการบริการได้เป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมการบริการที่ออกมาในรูปของวัตถุ, สิ่งของ เช่น รับซ่อมรองเท้า รับซ่อมนาฬิกา เป็นต้น และกิจกรรมการบริการเพื่อตอบสนองพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ รถบรรทุกรับจ้าง รถจักรยานยนต์รับจ้าง

กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการค้าจะมีชนิดของสินค้าที่ทำการค้าขายกันโดยมากจะเป็นสินค้าประเภท Nonfoods รองลงมาได้แก่สินค้าประเภท Semiprocessed food ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนค้ากับการได้มาในตัวตนค้าเพื่อการจำหน่ายจะเป็นดังนี้คือ สินค้าประเภท Semiprocessed food และ Prepared food ผู้ค้าสินค้าทั้งสองประเภทนี้เกือบทั้งหมดจะต้องมีการผลิตสินค้าเพื่อทำการจำหน่ายเอง ส่วนสินค้าประเภท Nonfoods และ Unprocessed food ผู้ค้าโดยส่วนใหญ่จะรับสินค้าทั้งสองประเภทมาเพื่อทำการจำหน่าย สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ทำการค้าส่วนมากจะเป็นการใช้แผงลอยและรถเข็นเพื่อวางสินค้า และอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมการบริการที่ออกมาในรูปของวัตถุ, สิ่งของ จะใช้แผงลอยทั้งหมด สำหรับที่ตั้งของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบส่วนใหญ่จะใช้บาทวิถีเป็นที่ตั้งในการประกอบการ รองลงมาคือการใช้พื้นที่บนพื้นที่ผิวถนน

จากการศึกษาจะพบว่าบริเวณที่จะเกิดการรวมกลุ่มกันของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบนั้นได้แก่ บริเวณที่เป็นศูนย์กลางทั้ง 6 ลักษณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา โดยศูนย์กลางที่มีการรวมกลุ่มกันของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบมากที่สุดคือ ศูนย์กลางทางด้านพาณิชยกรรมของพื้นที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางหลัก โดยจะมีปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดการรวมกลุ่มกันของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในแต่ละบริเวณ คือ ปัจจัยทางด้านกายภาพ ได้แก่ ถนนสายหลักและถนนสายรองในพื้นที่นั้น, การใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งที่เป็นการใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัย เพื่อธุรกิจการค้าและบริการ รวมไปถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินของสถาบันราชการและ

สถาบันการศึกษาขนาดใหญ่ , ชุมทางขนส่งหรือจุดเปลี่ยนถ่ายการขนส่ง เช่น ท่ารถโดยสาร หรือบริเวณป้ายรถโดยสารประจำทาง และปัจจัยที่สำคัญคือปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาความยากจนของประชาชน ทำให้ต้องดิ้นรนเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว

6.3 บทส่งท้าย

ในปัจจุบันปัญหาความยากจน และปัญหาการว่างงานของประชาชนถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญลำดับต้นๆ ของประเทศที่ภาครัฐ โดยเฉพาะตัวผู้บริหารประเทศเองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมกันมองเห็นและแก้ปัญหาให้ถูกจุดอย่างเร่งด่วน

การเกิดขึ้นของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบทั้งหลายดังเช่นที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนต้นนั้น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการดิ้นรนของประชาชนที่พยายามจะหลุดพ้นจากปัญหาความยากจนและการไม่มีงานทำ

ถ้าหากเราจะมองถึงแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ข้างต้น คงจะต้องมองไปถึงแนวทางระดับนโยบายว่าจะส่งเสริมหรือสนับสนุนการประกอบอาชีพของประชาชนที่ดิ้นรนหารายได้เลี้ยงปากท้องตนเองได้อย่างไร ซึ่งค่านโยบายเองนั้นก็จะต้องขึ้นอยู่กับมุมมองเห็นถึงความสำคัญในปัญหาของผู้บริหารประเทศ โดยจะแบ่งนโยบายที่จะเป็นตัวส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชนออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. นโยบายที่ละเลย คือ ถึงแม้ตัวผู้บริหารประเทศจะเห็นว่าเกิดขึ้นของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ เป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นควบคู่กับวิถีของความเป็นเมือง แต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาและการส่งเสริมการประกอบกิจกรรมเหล่านี้ ซึ่งนโยบายนี้จะส่งผลไปถึงการเกิดกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบใน 4 ระดับ ดังนี้

- *ระดับสังคม* หากค่านโยบายไม่ได้คำนึงถึงการแก้ปัญหาความยากจน รวมไปถึงการไม่ส่งเสริมและสนับสนุนการดิ้นรนในการประกอบอาชีพของประชาชน ประชาชนก็ต้องพยายามหาวิถีทางให้ตนเองหลุดพ้นจากปัญหาเหล่านี้เอง ซึ่งการประกอบอาชีพนอกระบบก็คงเป็นหนทางที่ดีที่สุดสำหรับประชาชนที่มีรายได้น้อย เราก็จะเห็นการประกอบกิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นในเมืองอย่างมากมาย

- *ระดับเมือง* เมื่อเมืองมีการเจริญเติบโตมากขึ้น ก็จะส่งผลให้เกิดการอพยพของประชาชนจากที่ต่างๆ เข้ามาสู่เมืองเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับตนเอง แต่หากไม่สามารถหางานทำในระบบ (Formal Sector) ได้ ประชาชนเหล่านี้ก็จะผันตัวเองไปสู่อาชีพนอกระบบในแบบต่างๆ โดยไม่มีการวางแผนทางเพื่อรองรับการเกิดขึ้นของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบให้สอดคล้องกับการเจริญเติบโตของเมือง

- *ระดับแกนการพัฒนาเมือง (Development Corridor)* การเกิดขึ้นของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบอาจจะเกิดขึ้นกระจายอยู่ทั่วไปตามแกนการพัฒนาเมืองนี้

อย่างมากมาย ซึ่งกลุ่มของการประกอบกิจกรรมเหล่านี้อาจจะไม่จำกัดอยู่เพียงแค่พื้นที่ 6 ลักษณะ ดังที่ได้ศึกษามา

- *ระดับเฉพาะพื้นที่* เมื่อไม่มีการจัดการและการจัดระเบียบของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ พื้นที่ใดที่มีการรวมตัวกันของการประกอบกิจกรรมเหล่านี้ก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ อย่างมากมาย เช่น การแย่งพื้นที่กัน การขาดระเบียบในการประกอบกิจการ เป็นต้น และหากในพื้นที่ใดมีระดับปัญหาที่รุนแรงอาจส่งผลให้เกิดมีการเข้าจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ และในที่สุดแล้วก็จะมีความกระทบต่อการประกอบอาชีพของผู้ประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในพื้นที่นั้น

2. นโยบายแบบประคับประคอง คือ ถึงแม้จะไม่ได้ละเอียดแต่ก็ไม่ได้สนับสนุนส่งเสริมอย่างเต็มที่ เป็นการช่วยเหลือในระดับปัญหาเฉพาะหน้าไม่ได้มีการวางแผนว่าจะทำให้เกิดการส่งเสริมการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคตอย่างไร ซึ่งอาจจะเทียบได้กับการดำเนินนโยบายเพื่อแก้ปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยนโยบายนี้จะสะท้อนให้เห็นผลที่เกิดขึ้นเป็น 4 ระดับ ดังนี้

- *ระดับสังคม* นโยบายในระดับนี้ถือว่ายังมีผลตอบสนองที่ดีกว่านโยบายแบบแรก คือ มีการยอมรับและเห็นถึงภาวะการคืนรันทมาหากินของประชาชน และยังช่วยส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพของประชาชน แต่เป็นเพียงแค่บางส่วนบางปัญหา เป็นการสนับสนุนเฉพาะเหตุการณ์ และไม่ได้มีการวางแผนรองรับการประกอบอาชีพของประชาชนไว้ล่วงหน้า

- *ระดับเมือง* การเจริญเติบโตของเมืองนั้นจะไม่ได้ถูกวางแผนไว้เพื่อรองรับการเกิดขึ้นของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบที่ถือว่าเป็นอาชีพที่เกิดควบคู่ไปกับการเป็นเมือง แต่การประกอบกิจการที่เกิดขึ้นจะไม่ถูกละเลยเสียทีเดียว แต่จะมีมาตรการต่างๆ เข้ามาควบคุมดูแลภายหลังเมื่อเห็นว่าจะเกิดปัญหามา อาจจะเหมือนกับการแก้ปัญหาในจุดปลายเหตุ

- *ระดับแกนการพัฒนาเมือง (Development Corridor)* ผู้ประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบจะมีการเรียนรู้ปรับตัวและเลือกทำเลในการประกอบกิจการของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพของเมือง ซึ่งจะมีการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่เมือง แต่หากทำเลใดเป็นทำเลที่ดีก็จะเกิดการรวมกลุ่มกันในการประกอบกิจการเหล่านี้เกิดขึ้น เช่นในพื้นที่ทั้ง 6 ลักษณะที่มีการรวมกลุ่มกันในการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ โดยขาดการสนใจจากภาครัฐ แต่ภายหลังรัฐจึงค่อยเข้าไปจัดการควบคุมดูแล ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความลำบากในการจัดการ

- *ระดับเฉพาะพื้นที่* ในการรวมตัวกันของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในพื้นที่ต่างๆ นั้น หากพื้นที่ใดการรวมกลุ่มกันของกิจการเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหา

พื้นที่นั้นๆ เจ้าหน้าที่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องก็จะเข้าไปจัดการควบคุมการประกอบการในพื้นที่นั้น ซึ่งหากมาตรการที่ใช้มีความรุนแรงมากก็อาจจะทำการห้ามไม่ให้มีการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในพื้นที่บริเวณนั้น ไปเลยก็ได้ โดยไม่ได้คำนึงถึงลักษณะของการเกิดการประกอบกิจกรรมเหล่านี้ในแต่ละพื้นที่

3. นโยบายแบบสนับสนุนและส่งเสริม คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้ มุ่งส่งเสริมสนับสนุนในทุกๆ ด้าน เพื่อให้ประชาชนหลุดพ้นจากภาวะความยากจน และการไม่มีงานทำ จะเกิดความสอดคล้องของนโยบายระดับสูงจนกระทั่งถึงตัวแผนปฏิบัติงาน เกิดผลดีต่อประชาชนและสภาพเศรษฐกิจของประเทศ ผลสะท้อนของนโยบายนี้จะเกิดขึ้นใน 4 ระดับ ดังนี้

- *ระดับสังคม* การวางนโยบายต่างๆ ที่จะส่งผลต่อการสร้างงานจะเกิดขึ้น จะมีการชี้แนะแนวทางในการสร้างอาชีพให้กับประชาชนให้เกิดมีทางเลือกหลายทางในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการส่งเสริมการประกอบเศรษฐกิจนอกระบบที่ถือว่าเป็นอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทักษะและเงินทุนในการประกอบการมาก

- *ระดับเมือง* จะมีการวางแผนเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของเมืองไปพร้อมๆ กับการวางแผนรองรับการเกิดขึ้นของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันของการขยายตัวของเมืองกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน

- *ระดับแกนการพัฒนาเมือง (Development Corridor)* จะเกิดการศึกษาลักษณะที่แท้จริงของการเกิดการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในพื้นที่เมืองที่มีลักษณะต่างๆ รวมทั้งพื้นที่เมืองตามแกนการพัฒนา ซึ่งจะส่งผลดีต่อการวางแผนเพื่อการรองรับให้ถูกต้องกับความต้องการพื้นที่ประกอบการที่แท้จริง ซึ่งนอกจากจะมีการวางแผนเพื่อรองรับการเกิดกลุ่มของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในพื้นที่ทั้ง 6 ลักษณะดังที่ศึกษามาแล้ว ยังอาจมีการวางแผนให้เกิดกลุ่มของการประกอบกิจกรรมเหล่านี้ในพื้นที่ต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมได้อีกด้วย

- *ระดับเฉพาะพื้นที่* จะมีการจัดพื้นที่เพื่อรองรับการเกิดกลุ่มของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในพื้นที่ต่างๆ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ช่วยสนับสนุนให้ผู้ประกอบการมีพื้นที่สำหรับประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัว โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาให้กับส่วนรวม

6.4 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า การพัฒนาเมืองจากอดีตไม่ได้มีการวางแผนเพื่อรองรับการประกอบกิจกรรมเหล่านี้ จึงทำให้ในพื้นที่ต่างๆ ที่มีการรวมกลุ่มของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ เกิด

ปัญหาขึ้นมากมาย เช่น ความแออัดของพื้นที่ ไม่เป็นระเบียบกีดขวางการสัญจรของผู้คน เมื่อไม่ได้มีการวางแผนเพื่อรองรับการประกอบกิจกรรมเหล่านี้ไว้ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจึงดูจะเป็นเรื่องยาก

- ข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาในปัจจุบัน

1. พื้นที่ประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน แต่พื้นที่นั้นยังไม่ได้อนุญาตให้เป็นจุดผ่อนผัน ก็ควรที่จะพิจารณาเปิดให้เป็นจุดผ่อนผันตามความเหมาะสม
2. ควรดำเนินการควบคุมเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยของแต่ละพื้นที่ที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เข้มงวดมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงด้านการรักษาความสะอาด เพื่อให้เกิดผลทางลบต่อทุกๆ ฝ่ายน้อยที่สุด
3. ในพื้นที่ที่กลุ่มของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบยังจำนวนน้อยอยู่ และยังพอที่จะมีพื้นที่ว่าง ก็ควรจะมีการเข้าไปจัดระเบียบพื้นที่ก่อนที่การประกอบกิจกรรมเหล่านี้จะขยายตัวมากขึ้น

- ข้อเสนอแนะสำหรับอนาคต

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวกันเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพนอกระบบ เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการติดตาม การส่งเสริมและควบคุมดูแล
2. ควรมีการจัดหาสินเชื่อขนาดเล็ก (Micro Credit) จากรัฐ เช่น การให้สินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพของธนาคารออมสิน เพื่อให้ผู้ที่ไม่มีงานทำรวมทั้งผู้ที่ประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบอยู่แล้วมีแหล่งเงินทุนที่สามารถกู้ยืมมาประกอบอาชีพได้ โดยไม่ต้องกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนนอกระบบที่มีดอกเบี้ยสูง
3. ควรมีการแนะนำผู้ที่ไม่มีงานทำให้เข้าสู่อาชีพประเภทนี้และควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาอาชีพที่เป็นอาชีพนอกระบบ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ที่ไม่มีความรู้ และขาดเงินทุนในการประกอบธุรกิจ ได้มีอาชีพที่ง่ายต่อการดำเนินการและใช้ทุนน้อย รวมไปถึงการอบรมทั้งในเรื่องของกฎ กติกา มารยาทในการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นการดึงดูดให้ผู้บริโภคเข้ามาใช้บริการของการประกอบกิจกรรมเหล่านี้เป็นประจำ

- ข้อเสนอแนะสำหรับอนาคต (ด้านกายภาพ)

ในอนาคตการขยายตัวของเมืองในลักษณะของการพัฒนาตามแนวถนน (Ribbon Development) มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นเป็นอย่างมากในหลายๆ พื้นที่ ดังนั้นจึงควรจะมีการวางแผนเพื่อรองรับการเกิดขึ้นของกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ พร้อมๆ กับการพัฒนาเมือง ซึ่งในการวางแผนนั้นก็ควรที่จะคำนึงถึงลักษณะที่แท้จริงของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ คือ

1. การประกอบกิจกรรมเหล่านี้ต้องการที่จะเสนอขายสินค้าและบริการให้กับผู้คนที่ให้มากที่สุด ดังนั้นกิจกรรมเหล่านี้จึงต้องการใช้พื้นที่ริมถนน คือ บาทวิถี และไหล่ทางเป็นที่ตั้งของการประกอบการ จึงทำให้เกิดปัญหากับผู้คนที่ต้องใช้บาทวิถีในการสัญจรไปมา

2. การประกอบกิจกรรมเหล่านี้จะรวมกลุ่มกันอยู่บริเวณที่มีป้ายรถประจำทาง เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีผู้คนผ่านไปมามากกว่าบริเวณอื่นๆ ซึ่งจะทำให้มีโอกาสเสนอขายสินค้าและบริการได้มากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาในการกีดขวางการขึ้น-ลงรถประจำทางของผู้คน

จากลักษณะดังที่กล่าวมา จึงควรมีการจัดพื้นที่เพื่อรองรับการเกิดของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ โดยจะเสนอแนะเป็นสองแนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 การเพิ่มพื้นที่ของบาทวิถีและไหล่ทางให้มากขึ้นกว่าในปัจจุบัน ซึ่งจะต้องมีการกันพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้สำหรับรองรับการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบทั้งที่เป็นแบบประจำอยู่กับที่ ไม่เคลื่อนย้าย (Static) และแบบเคลื่อนย้ายไปมาได้ (Mobile) และจะต้องกันทางเดินบริเวณป้ายรถโดยสารประจำทางให้มากขึ้นเพื่อลดปัญหาการกีดขวางการขึ้น-ลงรถโดยสารของผู้คน รวมไปถึงการแบ่งพื้นที่ริมบาทวิถีเพื่อให้เป็นจุดจอดรถจักรยานยนต์รับจ้างและรถบรรทุกรับจ้าง โดยแนวทางนี้จะใช้ได้กับกลุ่มของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในบริเวณศูนย์กลางหลักทางด้านพาณิชย์กรรม ศูนย์กลางที่เกิดจากการเป็นศูนย์รวมกิจกรรม (Node) ศูนย์กลางที่เกิดบริเวณจุดตัดและจุดเชื่อมของถนน และศูนย์กลางที่เกิดบริเวณปากซอย (ภาพที่ 6.5)

แนวทางที่ 2 การจัดหาพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อให้เป็นที่ตั้งของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ สำหรับแนวทางนี้จะประยุกต์ใช้ได้กับพื้นที่ที่ไม่ต้องการให้มีบาทวิถี เช่น พื้นที่ในซอย และยังสามารถปรับใช้พื้นที่เปิดโล่งนี้เพื่อให้เป็นพื้นที่สำหรับตั้งตลาดนัดที่เกิดขึ้นเพียงบางวันในพื้นที่นั้นๆ (ภาพที่ 6.6)

สำหรับการจัดหาพื้นที่เปิดโล่งนี้จะต้องเป็นการวางแผนไว้เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคต โดยรัฐจะต้องเป็นผู้จัดหาพื้นที่ต่างๆ เหล่านี้ไว้เพื่อรองรับการเกิดขึ้นของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ

6.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในอนาคต

จากการศึกษาการขยายตัวของเมืองในพื้นที่ศึกษาจะเห็นว่าในช่วงระยะเวลาประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา ความเป็นเมืองในพื้นที่ศึกษาได้แผ่ขยายตัวออกไปมาก เกิดมีศูนย์กลางในลักษณะต่างๆ กระจายตัวอยู่ในพื้นที่อย่างมากมาย ซึ่งศูนย์กลางเหล่านี้ก็มีผลต่อการเกิดการรวมของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ

หากจะมองไปถึงการขยายตัวของพื้นที่ศึกษาในอนาคตนั้น การขยายตัวของเมืองริมสองฝั่งถนนอาจจะมีอัตราที่ต่ำลงเนื่องจากในปัจจุบันเมืองที่ขยายตัวออกไป มีระยะห่างจากศูนย์

กลางของกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นการขยายตัวของเมืองในพื้นที่ศึกษาจึงน่าจะมีการขยายตัวไปในพื้นที่ว่างที่ติดจากพื้นที่ริมถนนเข้าไป ก่อให้เกิดเป็นชุมชนต่างๆ กระจายอยู่ในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งก็จะมีผลให้เกิดการรวมกลุ่มของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในพื้นที่ของชุมชนต่างเหล่านั้น และเมื่อเมืองมีการขยายตัวก็จะก่อให้เกิดการสร้างถนนสายต่างๆ เพิ่มขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง สิ่งที่จะเกิดตามมาก็คือการศูนย์กลางที่เกิดขึ้นบริเวณจุดตัดและจุดเชื่อมของถนนสายต่างๆ ที่มีผลต่อการเกิดการรวมกลุ่มของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ และในระยะเวลาอันใกล้จุดที่จะเกิดการรวมกลุ่มกันของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบขึ้นเป็นจุดต่อไปน่าจะ ได้แก่ บริเวณจุดเชื่อมของถนนเพชรเกษมกับถนนพุทธมณฑลสาย 3 และบริเวณจุดตัดของถนนพุทธมณฑล สาย 3 กับถนนบางแวก จึงน่าจะมีการวางแผนหรือจัดเตรียมพื้นที่เพื่อรองรับการประกอบกิจการเหล่านี้ไว้

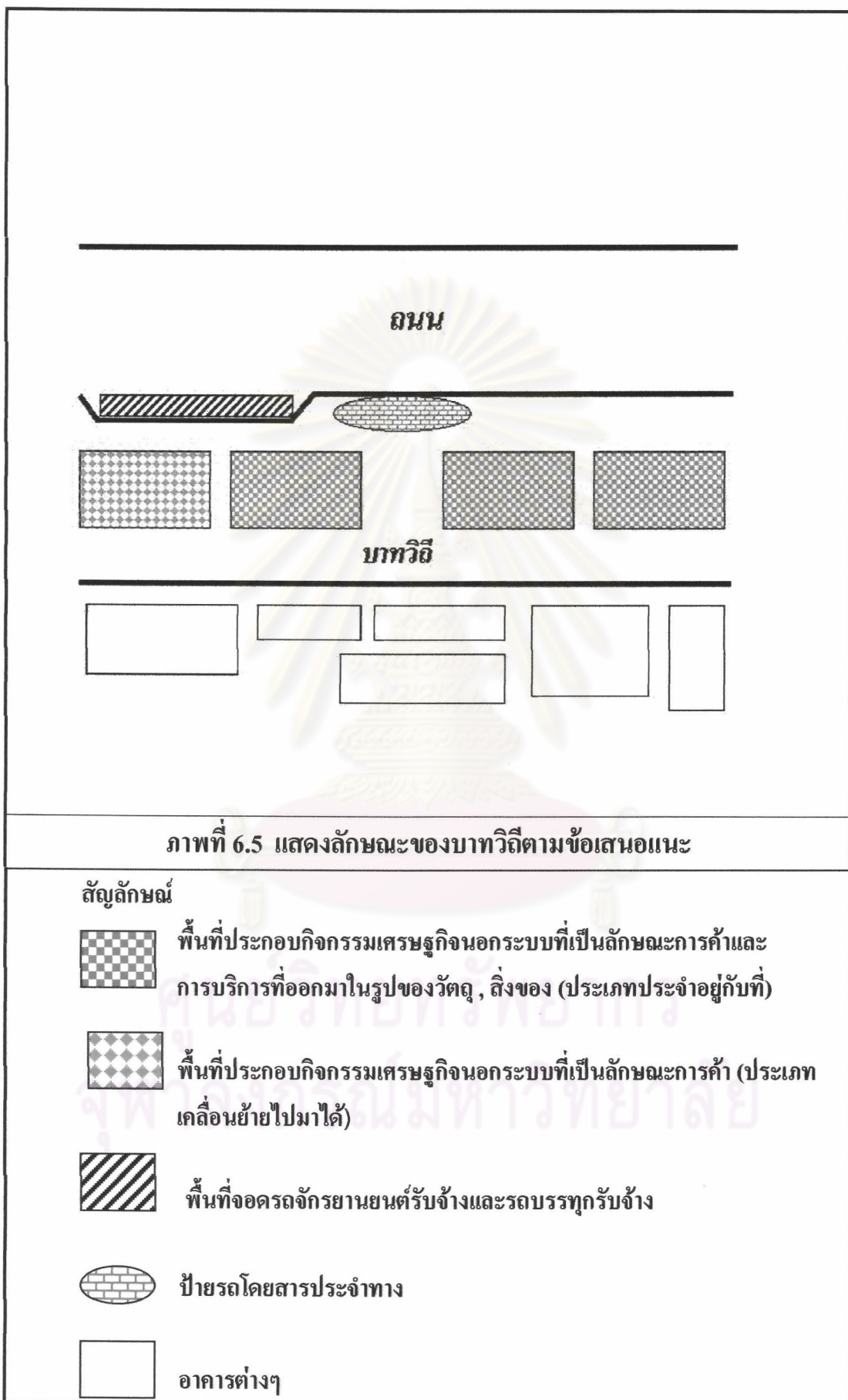
สำหรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครนั้น จะเห็นได้ว่ามีลักษณะการขยายตัวของเมืองที่เป็นแบบการพัฒนาตามแนวถนน (Ribbon Development) มากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการสร้างถนนที่ต่อเชื่อมกรุงเทพมหานครกับพื้นที่ต่างๆ เช่น ถนนปิ่นเกล้า-นครชัยศรี ถนนพระราม 2 ดังนั้นในพื้นที่เมืองที่มีการขยายตัวแบบ Ribbon Development นี้ จึงควรที่จะมีการวางแผนเพื่อรองรับการเกิดกลุ่มของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบดังเช่นที่กิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาไว้ล่วงหน้า เพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการเหล่านี้

6.6 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาในภาพกว้างของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในแต่ละกลุ่ม แต่ข้อมูลต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษาไว้ เช่น ลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นและระยะเวลาในการประกอบกิจการของแต่ละพื้นที่ ก็น่าที่จะมีประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาถึงการประกอบกิจการในแต่ละพื้นที่โดยเฉพาะ และอาจจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าไปจัดระเบียบเพื่อส่งเสริมการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบในแต่ละพื้นที่ที่ได้ศึกษาไว้ และหากจะมีการศึกษาเพื่อต่อยอดการศึกษาในครั้งนี้ออกไปจึงน่าจะทำการศึกษาในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเจาะลึกลงไปในพื้นที่แต่ละกลุ่มของการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนของลักษณะพื้นที่นั้นๆ มากยิ่งขึ้น
2. ศึกษารูปแบบการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองที่มีการพัฒนาในรูปแบบอื่นๆ เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้กับเมืองที่มีการพัฒนาไปในหลายๆ รูปแบบ

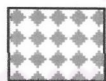

ภาพที่ 6.5 แสดงลักษณะของบาทวิถีตามข้อเสนอแนะ

สัญลักษณ์

พื้นที่ประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบที่เป็นลักษณะการค้าและการบริการที่ออกมาในรูปของวัตถุ, สิ่งของ (ประเภทประจำอยู่กับที่)

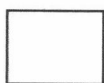
พื้นที่ประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบที่เป็นลักษณะการค้า (ประเภทเคลื่อนย้ายไปมาได้)

พื้นที่จอดรถจักรยานยนต์รับจ้างและรถบรรทุกรับจ้าง

ป้ายรถโดยสารประจำทาง

อาคารต่างๆ

